

DRAUGAS

LITHUANIAN WORLD-WIDE NEWS

ANTRADIENIS – TUESDAY, RUGPJŪČIO – AUGUST 18, 2015 • Vol. CVI Nr. 97 Kaina 1 dol.

PERIODICALS

NEWSPAPER – DO NOT DELAY – Date Mailed 08-17-2015

Su jaunatvišku optimizmu Stephen V. Biežis stojo ginti savo šalį. 1941 m. nuotrauka.

Garbingai į Arlington nacionalines kapines palydimas antrojo laipsnio leitenanto Stephen V. Biežio karstas. Carolyn Kaster /AP nuotrauka

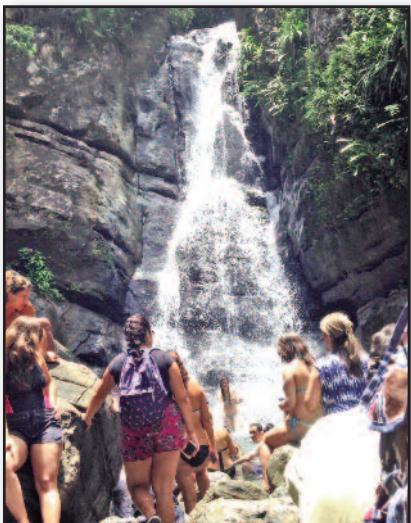
Iš karo sugrįžo po 70 metų

Pagaliau, po 70 metų, namo į Jungtines Amerikos Valstijas, grįžo dviejų iš Čikagos kilusių lakūnų palaikai – šeštadienio, rugpjūčio 15 d. laidoje rašo dienraštis *Chicago Tribune*. Jie abu dingę per Antrąjį pasaulinį karą tą pačią dieną – 1944-aisiais prieš pat Kalėdas. Vienas skrido virš Vokietijos, kitas – virš Belgijos.

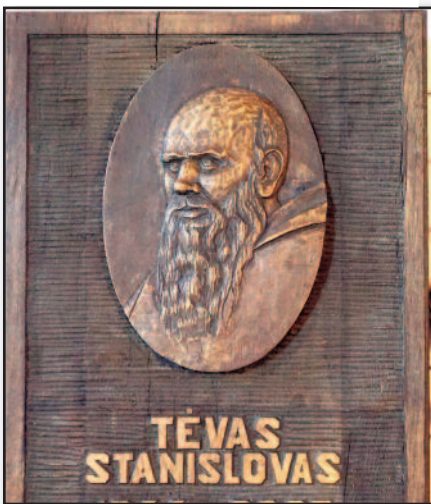
Pirmasis lakūnas – tai Amerikos lietuvis Stephen V. Biežis (Steponas Victolis Biežis), augęs Čikagos pietvakariuose – Marquette Parke. Praėjusį penktadienį, rugpjūčio 14 d., minint Antrojo pasaulinio karo pabaigos 70-

metų, JAV antrojo laipsnio leitenanto Stephen V. Biežio palaikai buvo iškilmingai palaidoti Arlington nacionalinėse kapinėse Washington, DC. Kaip rašo *Chicago Tribune*, vėliava uždengtą karstą vežė septyni balti žirgai. Buvo iššautos trys salvės, karinis orkestras atliko „America the Beautiful“. Po iškilmių JAV kariuomenės kapitonas Carson Filipowski karstą dengusią vėliavą perdavė saugoti leitenanto Stephen V. Biežio sūnėnui – sesers Yolandos sūnui Raymond Thompson. Tai buvo ištis įspūdingos ir jaudinančios iškilmės. – 2 psl.

ŠIAME NUMERYJE:

Atvirutės iš Puerto Rico – 6 psl.

Paberžėje tebetvyro Tėvo Stanislovo dvasia – 10 psl.

Atrandant Joną Rashinskį

Jaunavedžiai

Pirmoji Komunija, 1911 m.

GEDIMINAS INDREIKA

Lietuvių išeivijos istorijoje dar tebėra nemažai spragų ir į enciklopedijas neįtrauktų asmenybių, kurias būtų verta patyrinėti. Pirmieji Amerikos lietuviai fotografai įamžino jau išnykusius mūsų telkinius, kai dar klestėjo įvairių draugijų veikla. Nuotraukose jie įamžino naujakurių lietuvių buitį

– šventes, vestuves ir laidotuves.

Vienas tokių asmenų buvo J. P. Rashinskis (Rashinskis), pirmasis profesionalus lietuvis fotografas Čikagoje. Šiandien jis beveik nežinomas, o jo biografija neužrašyta. Ką tik atvykęs ir išmokęs angliškai nepabūgo imtis verslo, fotografavo apie 1902–1938 m. Nors buvo labai produktyvus, išliko tik maža dalis jo darbų, daugiausia portretinių nuotraukų. – 4 psl.

DRAUGAS

Mano laikraštis nuolatinis, patikimas, mus rišantis.

Neatiduodamas žmogui savęs, neduodi jam nieko. – Axel Munthe

Iš karo sugrįžo po 70 metų

Atkelta iš 1 psl.

Stephen V. Biežio likimo draugo seržanto Ward C. Swallow Jr. laidotuvės įvyks šį ketvirtadienį, rugpjūčio 20 d. tose pačiose Arlington nacionalinėse kapinėse.

Žuvusio kario pusbrolis 86 metų Jack Ruddy laikraščio korespondentei pasakojo, kad Stephen V. Biežis buvo užsidedęs skraidymu nuo pat mažens – jis dviračiu važiuodavo į Midway oro uostą stebėti kaip kyla lėktuvai. 1941 m. baigęs St. Rita of Cascia gimnaziją, Stephen V. Biežis įstojo į JAV kariuomenės oro pajėgas. Jis tarnavo 9-ajame oro pajėgų dalinyje, 575-oje bombonešių eskadrilėje, 391-oje bombonešių grupėje.

Gruodžio 23-įjį, kai vokiečiai pašovė 21-erių metų Stephen V. Biežio pilotuojamą dvimotorį lėktuvą „B-26C Marauder“ (pramintas „Silver Dollar“), buvo giedra. Stephen skrido kartu su keturiais kitais eskadrilės nariais. Lėktuvas sudužo Vokietijoje, prie Ahrweiler miestelio, trys mylios į rytus nuo Kirchweiler. Nors penktukas žuvo 1944-aisiais, oficialiai „KIA“ – „killed in action“ jie buvo paskelbti tik po metų, 1945 m. gruodžio 24 d. Už drąsą tarnaujant Tėvynei velionis Stephen V. Biežis buvo apdovanotas „JAV oro pajėgų medaliu su trimis ažuolų lapais“,

Carolyn Kaster / AP nuotr.

JAV vėliavą, puošusią Stephen V. Biežio karstą, velionio sūnėnui Raymond Thompson įteikia JAV kariuomenės kapitonas Carson Filipowski. Michael Reynolds / EPA nuotr.

o taip pat „Pumpurine širdimi“.

Už maždaug 40 mylių, Belgijos oro erdvėje, buvo pašautas seržanto Ward C. Swallow, Jr. pilotuojamas lėktuvas.

Stephen V. Biežio tapatybė galutinai buvo patvirtinta tik praėjusių metų pabaigoje, atlikus DNA tyrimus ir palyginus juos su Biežio pusbrolio John Hofer ir sesers Yolandos Thompson duomenimis. Sesuo mirė likus kelioms savaitėms iki tyrimų rezultatų paskelbimo praėjusį lapkritį.

Leitenanto Stephen V. Biežio ir seržanto Ward C. Swallow, Jr. šeimos dabar gali lengviau atsidusti, žinodamos, kad jų artimųjų palaikai pagaliau atgula amžino poilsio. Tačiau apie 73 000 Antrajame pasauliniame kare dalyvavusių karių artimieji iki šiol yra nežinioje.

Pagal *Chicago Tribune* ir įvairius internetinius šaltinius parengė **Raimundas Marius Lapas**

JAV oro pajėgų antrojo laipsnio leitenantas Stephen V. Biežis. Asmeninio Raymond Thompson šeimos archyvo nuotr.

JAV kariuomenės antrojo laipsnio leitenantas Stephen V. Biežis augo išėivių lietuvių patriotų šeimoje – vyresnio amžiaus dipukai, gyvenę Čikagoje, turbūt prisimena jo tėvus, visuomenininkę Oną ir gydytoją Steponą Biežius.

Steponas Biežis (1889 m. kovo 18 d. Bliūdai, Panevėžio apskrityje – 1973 m. balandžio 6 d. Čikagoje) – gydytojas chirurgas, lietuvių visuomenės veikėjas, medicinos daktaras. 1910 m. su tėvais atvyko į JAV. 1912 m. Steponas baigė Valparaiso universitetą Indianos valstijoje, o 1916 m. – Čikagos medicinos ir chirurgijos koledžą. 1917–1919 m. Biežis tarnavo JAV kariuomenėje Prancūzijoje, turėjo leitenanto laipsnį. Vėliau daktaras Biežis įsidarbino Šv. Kryžiaus ligoninėje Marquette Parke. 1951 m. jis tapo Čikagos sanitarijos regiono vyriausiu gydytoju. Amerikos lietuvių daktarų draugijos, vėliau Amerikos lietuvių gydytojų sąjungos pirmininkas, nuo 1962 m. jos garbės narys. 1935–1969 m. „Margučio“ radijo laidoje teikdavo sveikatos patarimus. Bendradarbiavo žurnaluose *Medicina*, *Gydytojas*, nuo 1922 m. tapo jo redaktoriumi. 1960–1964 m. daktaras Biežis buvo *Lietuvių gydytojų biuletenio* vardinis redaktorius, nuo 1969-ųjų – garbės redaktorius. Jis, beje, ir medicininių patarimų knygos „Būkite sveiki“ autorius (1953 m., antroji laida 1955 m.). Už nuopelnus lietuvių tautai 1938 m. Steponas Biežis buvo apdovanotas Gedimino trečiojo laipsnio ordinu.

Ona Rudauskaitė-Biežienė (1898 m. Čikagoje – 1989 m. rugsėjo 8 d. Long Valley, NJ – palaidota Šv. Kazimiero kapinėse Čikagoje) – dainininkė, lyrinis sopranas. Muzikos mokėsi Čikagoje, dalyvavo „Birtutės“ chore. Vėliau kaip solistė Ona Biežienė dainavo lietuviškose operetėse, koncertuose bei radijo laidoje. Dalyvavo visuomeninėje veikloje. Buvo „Chicago Lithuanian Women's Club“ pirmininkė. Su Salomėja Čerienė-Mulks Ona Biežienė 1930 m. yra įdainavusi porą plokštelių „Columbia“ įrašų studijoje.

Steponas ir Ona išaugino du vaikus: sūnų Stephen Victolį Biežį (1923–1944) ir dukrą Yolandą A. Biežytę-Thompson (1933–2014).

Tokiu lėktuvu 1944 m. skraidė antrojo laipsnio leitenantas Stephen V. Biežis.

„Draugo“ prenumeratoriai gali skaityti „Draugą“ internete be jokio papildomo mokesčio. Pageidaujantys turėtų parašyti apie tai administracijai: administracija@draugas.org ir gauti „log in“ bei slaptažodį.

SKAITYKITE „DRAUGĄ“ GREIČIAU!

DRAUGAS

(USPS-161000)

THE LITHUANIAN WORLD-WIDE NEWSPAPER

Published on Tuesday, Thursday and Saturday except legal Holidays, Jan. 2nd, and Dec. 26th by

the Lithuanian Catholic Press Society,
4545 W. 63rd Str., Chicago, IL 60629-5532.

Tel.: 773-585-9500. Fax.: 773-585-8284

Periodical class postage paid at Chicago, IL and additional mailing offices.

Subscription Rates: \$150.00.

GARBĖS PRENUMERATA \$250.00

JAV – metams \$150.00 • 1/2 metų \$80.00 • 3 mėn. \$57.00

Pirma klasė: kasdien – \$340.00 • visos savaitės \$240.00

Kanadoje (USD) – metams \$390.00 • 1/2 metų \$210.00 • 3 mėn. \$110.00

Užsakant į Lietuvą ir kitas užsienio šalis oro paštu – metams \$615.00 • 1/2 metų \$315.00

Į Lietuvą reguliariu paštu – metams \$120.00 • 1/2 metų \$66.00

TIK ŠEŠTADIENIO LAIDA

JAV – metams \$95.00 • 1/2 metų \$70.00 • 3 mėn. \$48.00

Kanadoje (USD) – metams \$150.00 • 1/2 metų \$120.00 • 3 mėn. \$75.00

Užsakant į Lietuvą ir kitas užsienio šalis: oro paštu – metams \$220.00 • 1/2 metų \$120.00

Į Lietuvą reguliariu paštu – metams \$70.00

Mažindami pašto išlaidas, pakvitavimų už prenumeratą nesučiame.

„Draugo“ prenumerata yra mokama iš anksto.

Administracija dirba kasdien, nuo 8:30 iki 4:30, šeštadieniais nedirba. Redakcija dirba kasdien, nuo 7:00 iki 3:00, šeštadieniais nedirba.

Vyriausioji redaktorė –
Ramunė Lapas
vyr.redaktore@gmail.com

Kultūrinio šeštadienio priedo redaktorė –
Renata Šerelytė
rainbow.vilnius@gmail.com

Redakcija už skelbimų turinį ir kalbą neatsako. Skelbimų kainos atsiunčiamos gavus prašymą, ką nors skelbti. Redakcija straipsnius taisy savo nuožiūra. Nenaudotų straipsnių nesaugoja. Siunčiant prašome pasilikti kopiją.

Administracijos el. paštas:
skelbimai@draugas.org
administracija@draugas.org

Atrandant Joną Rashinskį

Atkelta iš 1 psl.

Juozas ir Zofija Lesčauskai, apie 1904 m.

Stasys Šimkus atsisveikina su „Birutės“ chorą. 1920 m. gegužės 2 d.

Lietuvių šeima Čikagoje

Nūnai šios nuotraukos liudytų mums apie ankstyvosios išeivijos gyvenimo apraiškas ir taptų atminties istorija. Dauguma nuotraukų, išbarstytų šeimų albumuose, dingo. Mūsų išeivijos archyvai neturėjo sąlygų ir lėšų šias fotografijas kaupti, tik neseniai archyvarai atbudo ir pradėjo jomis domėtis. Valteris Stankūnas, Petras Conradas ir Adomas Zalatoris – tai dar keli čikagiečiai fotografai, kurių vardai išeivijos istorikams turėtų būti žinomi, tačiau jų biografijų knygos nerasime.

Gausiausias vienoje vietoje esantis lietuvių fotografo archyvas yra Charles Pansirnos kolekcija, sukaupia Purdue University Galleries, Lafayette, IN. Archyvą sudaro 1 600 negatyvų ir popierinių nuotraukų, darytų 1916–1950 m.

Kas buvo J. P. Rashinskis? Jo tikslų vardą gausia paslaptis; pasirašydavo keliais variantais. Ant ankstyvųjų nuotraukų rėmelių pasirašydavo tik „Rashinck“ ir firminiu ženklu „JPR“. Po 1910 m. nuotraukos pažymėtos stilizuotu parašu „J. P. Rashinski Studio“. 1900 m. rudenį Rashinskis (tuomet – J. P. Rashinck) amato mokėsi Illinois College of Photography, Effingham miestelyje (Carbondale Free Press, 1900 m. lapkr. 16 d.). Šią privačią kolegiją, įsteigtą Lewis Bissell, yra baigę daug žymių fotografų iš visos Amerikos. Jau 1910 m. Susivienijimo lietuvių Amerikoje 25-ojo seimo programoje skelbėsi „Jonas P. Rashinskas, pirmutinis lietuvis fotografistas... gvarantuoja visą savo darbą“; skelbime yra ir jo portretas. Mįslė, atrodo, išspręsta.

1914 m. gegužės 14 d. „Drauge“ atspausdintas toks skelbimas: „Su dvylikmetiniu uždėjimu įstaigos, išreiškiu nuoširdų ačiū savo viengenciams už paramą. Jonas P. Rashinskis. Pirmutinė fotografijos įstaiga Chicagoje“. Remiantis šiuo skelbimu galima teigti, kad Rashinskis įsteigė savo verslą 1902 metais. Tačiau pagal 1930 m. gyventojų surašymą, John P. Rashinski, kurio profesija – fotografas, atvyko į Ameriką tik 1905 metais. Pavardę pasikeitė į Rashinskis, bet JAV pilietybės dar nebuvo priėmęs. Viena aišku – fotografas pirmąją studiją atidarė 3213 S. Morgan gatvė, Bridgeporto apylinkėje.

1913 m. Šv. Jurgio bažnyčioje jis vedė aštuoniolikmetę Juzepą Janeliūnaitę. Gyveno kukliame name 3202 S. Lime St. (dabar Green), iš kur galėdavo pėsčias nueiti į darbą. Jie augino dukras Reginą ir Laurettą ir sūnų Lauryną.

Spaustuvės darbuotojai Jono R. vardą vėliau supainiojo: 1921 m. Lietuvos Vyčių seimo Čikagoje programoje yra reklama – fotografas P. Rašinskis (sic). Mirties pranešime 1939 m. spalio 30 d. „Drauge“ skelbiama, kad Jonas P. Rashinskis gimė Lietuvoje, Tauragės apskrityje, Kaltinėnų miestelyje. Jo gimimo data nepažymėta. Nėra gimimo datos ir ant jo paminklo. Jeigu Jonas gimė 1886 m., kaip pažymėta minėtame JAV surašyme, tai išeitų, kad foto studiją jis atidarė būdamas vos 16-os metų. Ar galėjo surašymo rinkėjas klaidingai užrašyti Rashinskio amžių? Norint šią mįslę išspręsti, Lietuvoje reikėtų ieškoti metrikų. Jonas Rashinskis buvo Susivienijimo lietuvių Amerikoje 36-osios kuopos Čikagoje narys, be to priklausė Klovainiečių ir Žemaičių klubams.

Sėkmės lydymas 1910 m. Rashinskis pirko pastatą

665 W. 18-oje gatvėje iš W. Niemann, ten atidarė antrą foto studiją – Dievo Apvaizdos bažnyčios kitoje gatvės pusėje. Keletą metų vertėsi abiejose vietovėse. Galimas dalykas, kad antrąją studiją pasamdė fotografą. Laikraštis „Bulletin of Photography“ pranešė, kad 1912 m. piktadaris Bernard Urban buvo areštuotas už Rashinskio Morgan gatvės galerijos padėgimą. Ją atstatė, bet po to ieškojo naujos vietos, šalia judresnės gatvės. Apie 1921 m. studiją perkėlė į 3202 S. Halsted St. Įdomus faktas, kad šį, kampinį, pastatą Jonas Rashinskis pirko iš brolio Juozapo Rashinskio. Vėliau, po 1930 m., tame pastate įsikūrė fotografo Pauliaus Banio „Progress Studio“.

Juzės Rashinskienės brolis Julius Janeliūnas taip pat turėjo verslo įgūdžių – nuomojo karčiamą su biljardo kambariais Lietuvių auditorijoje.

Rashinskis nebuvo foto žurnalistas ar foto menininkas. XX amžiaus pirmoje pusėje portretų fotografai, tokie kaip Rashinskis, bujojo teikdami svarbią paslaugą amerikiečiams. Jo klientai buvo ne kokios žymios asmenybės, o paprasti lietuviai, kurie namuose neturėjo foto aparato. Šventiškaip aprenkę savo vaikus, kartą per metus jie apsilankydavo pas fotografa „nusipaveiksluoti“, kad nuotrauka liktų prisiminimui. Deja, daugumos šių asmenų pavardės lieka nežinomos. Kas glūdi Rashinskio nuotraukose, ko dar nepastebėjome? Keliolika jo nuotraukų Lituanistikos tyrimo ir studijų centro foto archyve ir dar turimas privačiuose archyvuose suskirstysiu pagal tematiką. Nuotraukose mėginsiu atpažinti kai kuriuos asmenis ir pažvelgti į Rashinskio kūrybos ypatumus.

Išlikusių nuotraukų sąrašas

Juzepa Rashinskienė, Jono žmona, portretas, 1920 m. (išspausdinta „Sandaroj“, 1996 m.);

Juozapas Rashinskis, Jono brolis, emalio graviūros portretas ant paminklo;

Latvis karininkas **Janis Levdonskis**, buvęs 1905 m. sukilimo dalyvis. Nuotrauka daryta 18-osios g. studijoje, Latvijos karo muziejus Rygoje;

Unikali nuotrauka: raitas JAV kariškis, indėnų-amerikiečių karo veteranas, vardas nežinomas, laiko kardą;

Iškalbingos Rashinskio vestuvinės nuotraukos – jose puokštės gėlių. Jei gėlių koražas dešiniajame vyro atlape, nuotrauka daryta po vestuvių. **Juozas ir Zofija Lesčauskai**, apie 1904 m., prieš vestuves. Jų duktė **Sofija Lesčauskaitė**, vienerių metų, 1910 m. Abi iš vaistininkės Harriet Lesčauskas archyvo;

Vaistininko **Augusto Jonaičio** (Yonaitis) ir **Liudos Petrulevičiūtės** vestuvių nuotraukos. Jo vaistinė buvo Roseland apylinkėj. Porą Šv. Jurgio bažnyčioje 1918 m. rugsėjo 22 d. sutuokė kun. Mykolas Krušas;

Jaunosios iš Čikagos nuotrauka, Kretingos muziejaus rinkinys;

Nežinomi jaunavedžiai Čikagoje su pamerge ir pabroliu, apie 1909 m. Jaunasis rankoje laiko cigara, 5”x61/2”, montuota ant kartono;

Berniuko pirmosios komunijos, 1911 m., nuotrauka. Sidabro spalvos firminis užrašas; Mergaitės pirmoji komunija, 1916 m.;

Čikagos „Birutės“ choras, 1920 m. gegužės 2 d., ir dirigentas muz. **Stasys Šimkus** jo išleistuvių Lietuvos koncerto dieną. Jo dešinėje – solistė Salomėja Staniulytė-Mulks. Ši pirmoji iš šio sąrašo nuotraukų, kurioje asmenys šypsosi (foto atvirukas);

Lietuvių šeima Čikagoje, LTSC foto archyvas; Nežinomas ūkiškas gamtovaizdis Amerikoje, reta nuotrauka lauke, LTSC foto archyvas.

* * *

Kūrybingiausias Rashinskiui buvo laikotarpis iki 1930 m., vėlesnių nuotraukų aptinkame rečiau. Iš akiračio jis dingo paslaptinai, gal ir sąmoningai. Jo verslas galėjo nukentėti dėl ekonominės depresijos arba jis galėjo įsidarbinti kito fotografo studijoje.

Jonas Rashinskis mirė 1939 m. spalio 28 d. savo namuose, 5614 S. Winchester Ave., sulaukęs apie 58 m. Gedulinės Mišios buvo aukotos Šv. Basilijaus bažnyčioje, iš kurios velionis atlydėtas į Šv. Kazimiero kapines. Po penkių mėnesių Juzepa Rashinskienė išgyveno kitą tragišką netektį – eidamas 22 metus žuvo sūnus Laurynas. Našlei su dukromis tapo sunku gyventi, pradėjo dirbti sriubos fabrike. Ji bendradarbiavo „Sandaros“ laikraštyje. Juzepa vėliau ištekėjo už antro vyro, Reifon. Mirė 1967 m. gegužės mėn. Indianoje.

Duktė Lauretta Rashinskytė buvo netekėjusi, dalyvavo Šaulių ir kitų lietuvių organizacijų veikloje, rėmė Balzeko Lietuvių kultūros muziejų. Niekam nedingtelėjo mintis ją prakalbinti apie savo šviesaus atminimo tėvą, pirmąjį lietuvių fotografa Čikagoje. Ji mirė 1999 m. kovo 1 d. Čikagoje.

Skaitytojams belieka patarti: ant šeimoms nuotraukų nepamirškime užrašyti asmenų vardų ir datos, kad ateities kartoms būtų lengviau suprasti mūsų istoriją.

Nežinomi jaunavedžiai Čikagoje su pamerge ir pabroliu, apie 1909 m.

Lietuvių Fondas priima paraiškas stipendijoms gauti

LAIMA APANAČIENĖ

Lietuviškoje spaudoje skelbiama, kad nuo š. m. rugpjūčio 15 d. iki spalio 10 d. Lietuvių Fondas (LF) priima studentų prašymus stipendijoms gauti. Fondas savo parama įvairiems lietuviškiems projektams, lituanistiniam švietimui bei kultūrai gerai žinomas, tačiau šį kartą norisi pakalbėti apie minėtos organizacijos pagalbą studijuojančiam jaunimui.

1962 m. spalio 16 d. „Draugas“ išspausdino Vytauto Volerto straipsnį „Atėjo laikas visuomenei“, kuriame skaitome: „Neseniai Lietuvių Fondas apsvairstė, ką daryti su pirmaisiais pinigais, atsiradusiais šalia pagrindinio kapitalo. Nedaug tų pinigų, tik virš tūkstančio. Galvosūkis didelis, tačiau išspręstas teisingai: 1 200 dol. atiduota lietuviško švietimo reikalams“. Tai buvo pirmoji kregždė paramos lietuviškojo švietimo baruose, tačiau iki pirmosios stipendijos paskyrimo studentui praėjo dar nemažai laiko.

Isteigus Lietuvių Fondą pirmus penkerius metus stipendijų studijoms nebuvo nei prašoma, nei skiriama. Pirmasis prašymas stipendijai gauti buvo įteiktas 1967 m. Tais pačiais metais buvo skirta ir pirmoji LF 1 500 dol. stipendija lituanistikos studijoms. 1972 m. gegužės 6 d. Jaunimo centre vykusiame suvažiavime pranešta, kad 1971 m. Lituanistikos stipendija skiriama Romui Kinkai (2 000 dol.), o Baltų lingvistikos stipendija Eglei Juodvalkei (1 375 dol.), Čikagos universiteto studentams. Taip pat 2 stipendijos skirtos Pedagoginio lituanistikos instituto asistentams (1 000 dol.).

Nuo tada prašymus stipendijoms gauti paduodavo vis daugiau studentų. Prašoma ir skiriama stipendijoms suma taip pat kasmet didėdavo. Jeigu minėtais 1967 m. lietuviškų projektų paramai iš viso buvo paskirstyta 20 000 dol. ir iš šios sumos paskirta vienintelė stipendija, tai po 25 metų – 1992-aisiais – paramai jau buvo skirta 250 795 dol., iš jų – 70 825 dol. Pelno skirstymo komitetas, Stipendijų pakomitečiui pasiūlius, paskyrė studentų stipendijoms. Per pastaruosius 10 metų LF studentų stipendijoms skyrė 819 691 dol., o 2015 metais stipendijoms paskirta 172 112 dol.

Lietuvių Fondas – išeivijos organizacija, todėl pirmenybė teikiama studentams, studijuojantiems už Lietuvos ribų. Didžioji stipendijų dalis yra išmokama iš Fonde įsteigtų įvairiausių stipendijų fondų. 1973 m. buvo įsteigtas pirmasis Algio Stankaus stipendijų fondas, skirtas studentams iš Lietuvos tęsti studijas muzikos ir meno srityje JAV. Kai kurie steigėjai, įkūrę specialius fondus, remia tam tikras studijų sritis pačioje Lietuvoje, dar kiti leidžia Lietuvių Fondui stipendijas skirti savo nuožiūra.

Ryšėjant Lietuvos išsilaisvinimo iš sovietijos jungo ženklams, išryškėjo nauja studentijos, besikreipiančios į LF paramos, tendencija. 1989 m. tik 2 proc. visų prašymų sudarė prašymai iš Lietuvos. Prabėgus 5 metams, studentų iš Lietuvos prašymai Lie-

Grupė LF 2007 m. stipendininkų su LF vadovybe. Kairėje PSK pirmininkas Algis Saulis, PSK Stipendijų pakomitečio pirmininkas Tadas Kulbis. Dešinėje – LF tarybos pirmininkas Arvydas Tamulis. Jono Kuprio nuotr.

tuvių Fondo stipendijoms gauti sudarė jau 75 proc. Pelno skirstymo komitetui ir LF vadovybei iškilo nauji iššūkiai: kaip paremti studentus iš Lietuvos ir kaip nenuskriausti mokslo aukštumų siekiančių išeivijos jaunuolių. Tam reikėjo ir naujų įvertinimo kriterijų, ir išsamesnio tyrimo, ir naujų nutarimų.

Dar po kelerių metų iškilo vėl nauji iššūkiai – Lietuvoje gyvenantys jaunuoliai pradėjo studijuoti Europos aukštosiose mokyklose. Šiuo metu LF gauna studentų, besimokančių Anglijos, Prancūzijos, Danijos ir kitų šalių universitetuose, prašymus. Ir tokia parama Lietuvos studentams ir doktorantams, studijuojantiems užsienio universitetuose, yra teikiama. Štai 2007 metais daugiausia stipendijų buvo paskirta JAV gyvenantiems ir besimokantiems studentams – 35 proc., 32 proc. buvo skirti Lietuvoje besimokančiam jaunimui, o likę 33 proc. – kitur pasaulyje besimokantiems lietuvių kilmės studentams. Tie skaičiai kasmet skiriasi. Visa tai rodo, kad LF yra gyva organizacija, priimdama laikmečio iššūkius, ne tik žvelgia į praeitį, bet ir tiesia gaires ateičiai.

Žinoma, LF stipendija negali padengti visų studijų, tačiau gauta parama palengvina studijų išlaidas. Be to reikia atsiminti, kad, gavus stipendiją, studentui nereikės sukti galvos, kaip šią skolą gražinti. Tai tarsi dovana ir skatinimas jaunimui ištraukti į Lietuviškos Bendruomenės veiklą, tarsi kvietimas įsijungti į Lietuvių Fondo ar kitų lietuviškų organizacijų gretas. Tai ir bus dėkingumas už suteiktą paramą studijoms. Reikia pasakyti, kad nemažai stipendijas gavusių studentų atsidadavusiai dirba lietuviškos bendruomenės labui. Tarp jų galima paminėti ne tik išeivijoje gimusius Ramoną Steponavičiūtę, Ofeliją Barskėtytę, Vidą Brazaitę, Donatą Siliūną, bet ir neseniai atvykusius į JAV Mantę Baliutavičiūtę, Daivą Litvinskaitę, Edviną Minkštimą ir daugelį kitų. Visų čia neišvardinsi. Smagu, kad dėkodami Lietuvių Fondui už stipendiją studentai rašo: „Gavusi diplomą aš tikiuosi pasišvesti lietuvių švietimui ir bendrai veiklai Lietuvoje ir JAV, o gal ir kitose pasaulio šalyse“ (Jane Cox, JAV). Lietuvių Fondas tikisi, kad jaunimas ne tik susidomės lietuviška veikla. Ateis laikas, kai jie taps Fondo rėmėjais ir perims vairą į savo rankas.

Kas skirsto stipendijas? Stipendijas skirsto Pelno skirstymo komiteto Stipendijų pakomitetis. Jį sudaro 5–6 LF taryboje ar valdyboje dirbantys žmonės bei kitų organizacijų atstovai, turintys patirties skirstant stipendijas. Taip pat kviečiami su jaunimu dirbantys ir susipažinę su studijuojančio jaunimo aplinka ir problemomis žmonės. Komisija atlieka didžiulį darbą. Reikia kiekvieną prašymą ne tik perskaityti, bet ir nuodugniai įvertinti, kartais net paprašyti papildomos informacijos. Komiteto nutarimus patvirtina LF taryba. Kad šis komitetas galėtų vaisingai dirbti, ne mažesnę darbą atlieka ir LF administracija, kuri surenka prašymus, paruošia juos komisijai, skirstymo rezultatus skelbia LF tinklalapyje, rašo laiškus stipendijų gavėjams ir t. t.

Kiekvienas studentas gali asmeniškai kreiptis į Lietuvių Fondą. Ko LF reikalauja iš prašymų stipendijoms teikėjų? Pirmiausia – kruopščiai užpildyti paraišką ir pateikti visus prašomus dokumentus. Paraiškos formas galima rasti tinklalapyje www.lietuviufondas.org/stipendijos. Čia taip pat galima susipažinti ne tik su specialiųjų fondų prie LF remiamomis sritimis, bet ir pasiskaityti stipendijų teikimo sąlygas bei apribojimus, paraiškų svarstymo eigą ir t. t. Primename, kad Lietuvių Fondas stipendijas (iki 5 000 dol.) teikia tik vieniems mokslo metams.

2006 m. lapkričio 4 d. LF stipendininkų koncertas „Dovana nariams“. Programos atlikėjai (iš kairės): solistė sopranas Vakarė Petrolionaitė, pianistė Evelina Puzaitė ir pianistas Gabrielius Alekna. LF archyvo nuotr.

2014 m. Lietuvių Fondo stipendininkės (iš kairės): Rūta Misiūnaitė, Mantė Baliutavičiūtė, Viltė Baliutavičiūtė. Visatos nuotr.

Ne kartą gavusi LF stipendiją buvusi Illinojaus universiteto studentė Čikagoje Daiva Litvinskaitė šiuo metu yra LF valdybos ir JAV LB Švietimo tarybos narė. 2015 m. gegužės 2 d. Daiva buvo Lietuvių Fondo 52-ojo suvažiavimo sekretorė. Tauro Biblio nuotr.

Atvirutės iš Puerto Rico

Atlanto vandenynas prie San Juan miesto

Nuostabus „flan“ pyragas

GABRIELĖ GEDO

Šią vasarą turėjau progos kartu su kitais 22 ispanų kalbos mokiniais keliauti į Puerto Rico. Mes laimėjome šią kelionę „National Spanish Exam“ konkurse ir niekada nebuvome susitikę. Iš pradžių buvo truputį keista, bet greitai susidraugavome. Daug matėme, darėme ir daug sužinojome apie Puerto Rico. Plaukėme jūra, po kriokliais, išbandėme „skraidymą“ tarp medžių La Marquesa miške (funkulieriumi keliavome į kalno viršūnę, o atgal skriejome „zipline“). Kalnuose matėme radijo teleskopą, kuris vadinasi „Arecibo Observatory“. Camuy oloje su ypatingais įėjimais išvydome daug šikšnosparnių. Ragavome įvairių valgių (man labiausiai patiko „flan“ tortas ir plantanai, kurie panašūs į bananus). Vaikščiojome po San Juan ir Ponce miestus, lankėme katedras, tvirtovę, rūmus. Matėme įlanką, kuri šviečia, nes joje gyvena ypatingi planktonai. Dainavome ispaniškai ir kitokias dainas, miestuose lankėmės parduotuvėse, taip pat ir didžiausiame prekybos centre Karibų šalyse, šokome ir taip toliau. Čia papasakosiu apie tris man labiausiai įsiminusius nuotykius.

Salsa

Šokių studijoje San Juan išmokome šokti „salsą“. Man labai smagu šokti, bet ne dažnai turiu progos šokti šiuo stiliumi. Mums reikėjo keistis partneriais, o kai kurioms mergaitėms reikėjo šokti už berniukus, nes trūko berniukų. Bet iš tikrųjų šitaip buvo labai smagu. Turėjau progos pasikalbėti su kitais mūsų grupės mokiniais ir susipažinti su įvairiais kitais žmonėmis. Daug juokėmės ir turėjome dviejų minučių pašnekesius. Ir visa tai darėme šokdami. Šokis yra viena mano mėgstamiausių pramogų.

Kriokliai

Keliavome per drėgną atogrąžų mišką El Yunque nacionaliniame parke. Ten ypač daug medžių, panašių į palmes, ir įvairių dydžių ir spalvų orchidėjų. Buvo karšta, žygis buvo sunkus, bet labai įdomus. Pagaliau atsidūrėme prie krioklių. Lėtai lipome per akmenis į vandenį po kriokliais ir plaukėme. Buvo truputį šalta, arčiau krioklių srovė buvo stipresnė ir vaga gilesnė. Buvo ypatinga patirtis – plaukiojome laikydamiesi uolų. Visai smagu! Tik liūdna, kai jau buvo laikas iš-

Su naujomis draugėmis San Juan mieste.

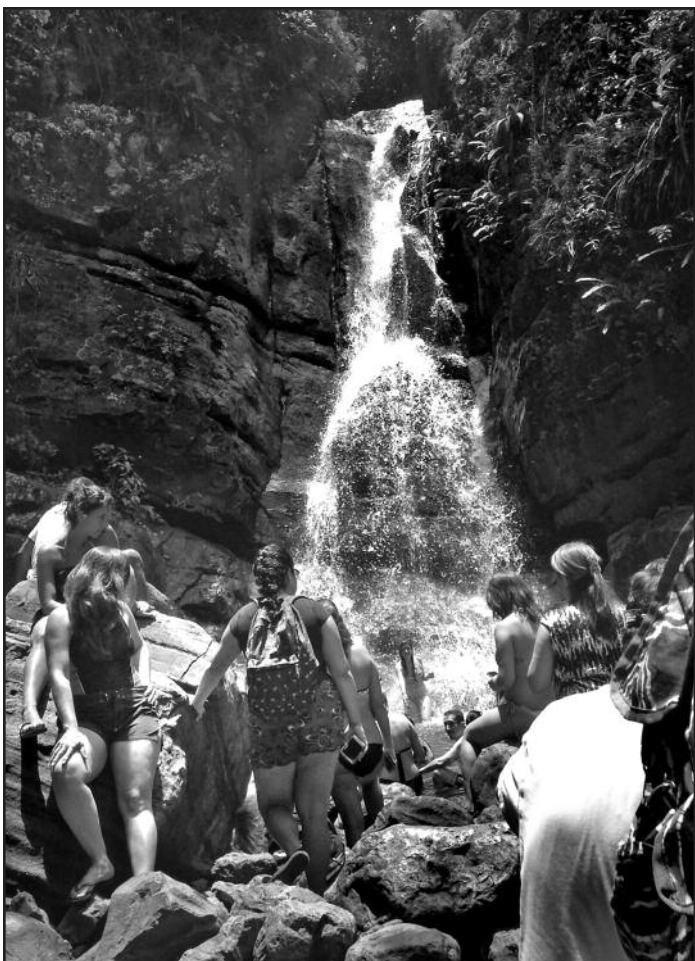
(Gabrielė Gedo – antra iš d. – Red.)

lipti iš vandens ir vėl pradėti ilgą žygį atgal.

Bioluminescencinė įlanka

Naktį nuvažiovome prie vandens. Ten išigijome gelbėjimosi liemenes, ilipome po du į kajakus ir išplaukėme. Buvo tamsu, kliuvome už medžių šaknų, sunku buvo išvengti susidūrimo su kitais laiveliais. Kai pagaliau atsir-

dome įlankoje, pamatėme nuostabų vaizdą. Nežinau, ar esu mačiusi ką nors gražiau. Dangus atrodė apvalus, didelis ir tamsus, o jame – daug mažų, žybsiančių žvaigždžių. Po laivu vanduo buvo tamsus ir ramus. Kai palietėme jį, jis švytėjo, o kai ištraukėme rankas iš vandens, akimirka mažomis žvaigždutėmis švytėjo ir jos. Niekada neužmiršiu to jausmo tylioje, gražioje, ramioje įlankoje.

Kriokliai, kuriuose maudėmės

Radijo teleskopas

Parengė Vitalius Zaikauskas

LIETUVA IR PASAULIS

Europos Sąjunga labiausiai pasitiki lietuviai

Vilnius (BNS) – Labiausiai Europos Sąjunga (ES) pasitiki lietuviai ir rumunai, mažiausiai – Kipro ir Graikijos gyventojai, atskleidė naujas tyrimas.

Politologas Liutauras Gudžinskas sako, kad lietuvių palankumą ES lemia neigiamas požiūris į nacionalinės valdžios įstaigas bei Rusijos kaimynystę, o graikai ES nepasitiki dėl griežtų reikalavimų taupyti.

„Eurobarometro“ apklausos metu 68 proc. lietuvių ir tiek pat rumunų atsakė, kad yra linkę pasitikėti ES. Nepasitikėjimą ES išsakė 17 proc. apklausos Lietuvoje dalyvių – mažiausiai ES, kiti neturėjo nuomonės. Rumunijoje pasitikėjimą ES išsakė 68 proc. apklaustųjų.

Latvijoje ES pasitiki 51 proc., Esti-

joje – 55 proc., Lenkijoje – 48 proc. apklaustųjų.

Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto lektorius L. Gudžinskas teigė, jog lietuviai ES tvirtai pasitiki nuo pat narystės pradžios 2004 metais. Pasak jo, lietuviai nėra linkę pasitikėti savo valstybės institucijomis ir todėl Lietuvoje „europinio valdymo idėja yra labai palaikoma“. Jo teigimu, teigiama lietuvių požiūrį į ES taip pat suformuoja ir Rusijos kaimynystė – šalies gyventojai mano, kad priklausyti Europos šeimai yra saugiau.

„Eurobarometro“ apklausa vykdyta šių metų gegužės 5–27 dienomis. Vi-soje ES buvo apklausti 27 758 asmenys, Lietuvoje – 1 003 gyventojai.

Kunigų seminarijoje – nauji studentai

Šiemet Kauno kunigų seminarijoje bus 18 studentų

Kunigų seminarijos nuotr.

Kaunas (Bernardinai.lt) – Kauno kunigų seminarijoje baigėsi stojamieji egzaminai. Šiemet iš 5 pageidavusiųjų studijuoti priimti 3 jaunuoliai, norintys rengtis kunigystei.

Du iš jų studijas pradės seminarijos Parengiamajame kurse, kuris vyksta Šiluvoje, Jono Pauliaus II namuose.

Trečiasis studijuos VDU Katalikų teologijos fakultete.

Iš viso Kauno kunigų seminarijoje nuo rugsėjo naujus mokslo metus pradės 18 seminaristų.

Telšių kunigų seminarija šiemet nesulaukė nė vieno norinčio studijuoti jaunuolio.

Nekasdienis įvykis: Baltijoje pasirodė delfinai

Klaipėda („Vakarų ekspresas“) – Rugsėjo 13 d. Baltijos jūroje netoli pietinio molo pastebėti delfinai.

Jūrų muziejaus vyr. ichtiologas-muziejininkas Saulius Karalius patvirtino, kad ir jis pats matė delfinus – Atlanto afalinas. Greičiausiai tai yra porėlė, kuri į Baltijos jūrą atplaukė iš Šiaurės jūros.

Afalinos ilgis yra 1,9–3,8 m, svoris apie 300 kg, nors kai kurie individai gali būti ir žymiai sunkesni, jei pasiekia maksimalų ilgį. Afalina Baltijos jūroje labai retas svečias, nes jos ilgai išgyventi negali dėl per mažo žuvies kiekio, be to Baltijos jūros vandens druskingumas palyginti su Atlantu yra mažas. O ir vanduo per šaltas.

Atlanto afalinos palei Klaipėdą.

Kablys.delfi.lt nuotr.

J. Kerry Kuboje iškelė JAV vėliavą

J. Carry iškelė JAV vėliavą.

startribune.com nuotr.

Havana (BNS) – JAV valstybės sekretorius John Kerry išvyko iš Kubos po istorinio vizito, per kurį buvo vėl iškelta Amerikos vėliava virš naujai atidarytos šalies ambasados. Tai svarbus Washingtono žingsnis stengiantis normalizuoti santykius su buvusiu Šaltojo karo priešininke.

J. Kerry tapo pirmuoju JAV valstybės sekretoriumi, apsilankiusiu šioje saloje per pastaruosius septynis dešimtmečius. O Amerikos vėliava virš JAV ambasados Havanoje suplevėsavo po 54 metų pertraukos.

Anot diplomatijos vadovo, Amerikos politikos pokyčiai nereiškia, kad Washingtonas liausis spaudęs komunistinę salą imtis reformų.

„Vadovai Havanoje ir Kubos žmonės taip pat turėtų žinoti, kad Jungtinės Valstijos visuomet išliks demokratiškos principų ir reformų gynėjos, – pabrėžė J. Kerry, kuris dalį savo kreipimosi sakė ispanų kalba. – Esame įsitikinę, kad Kubos žmonėms labiausiai patarnautų tikra demokratija, kurioje žmonės laisvi pasirinkti savo vadovus.“

Vėliau J. Kerry privačiai susitiko su Kubos disidentais.

J. Kerry nebuvo suplanavęs susitikimo su Kubos prezidentu Raul Castro arba jo vyresniu broliu Fidel, kuris vadovavo 1959 metų revoliucijai ir po jos susikūrusiai komunistinei valstybei iki 2006 metų.

Carly Fiorina Rusijai nenuolaidžiautų

Respublikonų kandidatė Carly Fiorina.

Reuters nuotr.

Washingtonas (ELTA) – Respublikonų partijos kandidatė į JAV prezidentus, buvusi bendrovės „Hewlett Packard“ vadovė Carly Fiorina interviu televizijos kanalui „Fox“ pareiškė, jog jei ji laimėtų rinkimus, tai pradėtų įgyvendinti priešraketinės gynybos programą Lenkijoje ir rengtų agresyvias karines pratybas Baltijos šalyse.

Pasak respublikonų kandidatės, ji nevestų derybų su Rusijos prezidentu Vladimiru Putinu, nors dvišaliai santykiai blogėtų. Jos manymu, bendrauti

su Maskva galima tik demonstruojant jėgą.

„Štai kodėl mes turime tučiuojau pradėti atkurti 6-ąją laivyną (JAV karinių jūrų pajėgų operatyvinis laivynas, dislokuotas Viduržemio jūroje). Štai kodėl mes turime pradėti realizuoti priešraketinės gynybos programą Lenkijoje. Aš rengčiau reguliarias karines pratybas Baltijos šalyse ir nuolat perdislokuočiau kariuomenę Vokietijoje. Vladimiras Putinas gautų signalą, bet mes turime nustoti su juo derėtis“, – pažymėjo C. Fiorina.

Pabėgėliai tebeplūsta į Europą

Ženeva (ELTA) – Nuo metų pradžios Viduržemio jūra Europą pasiekė beveik ketvirtis milijono žmonių. Jau dabar Graikijoje, Italijoje, Ispanijoje, Maltoje ir kitose Europos šalyse išsilaipino daugiau pabėgėlių nei per visus 2014 metus, Ženevoje pranešė Tarptautinė migracijos organizacija (IOM).

Beveik kasdien vasarą Italijoje ir Graikijoje į krantą išlipdavo po 1 000 migrantų, dažniausiai – padedami gelbėtojų.

Apie 2 300 pabėgėlių, IOM duomenimis, nuo metų pradžios Viduržemio jūroje žuvo. Pareigūnai sako, jog turi

būti daroma daugiau, kad būtų suteikta pagalba šioms nevilties apimtiems žmonėms, kurie savo gyvybes atiduoda į žūlių žmonių kontrabandininkų rankas.

Daugiausia pabėgėlių į Italiją per Libiją atvyko iš Eritrėjos (25 567). Toliau pagal skaičių – migrantai iš Nigerijos (11 899), Somalio (7 538), Sudano (5 658), Sirijos (5 495) ir kitų šalių. Iš pilietinio karo siaubiamos Sirijos dabar daugiau pabėgėlių per Turkiją ir Graikiją į ES patenka sausuma nei jūra.

JAV lietuvių patriotinių srovių suartėjimas 1940.06.15–10.15: Lietuvai gelbėti tarybos įkūrimas (3)

JUOZAS SKIRIUS

Tęsinys. Pradžia – rugpjūčio 11 d. laidoje

4. JAV lietuvių tautininkų ir sandariečių pozicijos bei telkimas

Tautininkai ir sandariečiai arba taip vadinama *vidurinioji srovė* (tautinė srovė, tautiečiai) iš kitų išėivijoje kalbamuoju momentu išsiskyrė savo vidiniu susiskaldymu⁴⁴. Viduriniojoje srovėje aiškiai matėsi stiprus kairysis sparnas su savaitraščiu *Sandara* priešakyje, centras su laikraščiais *Vienybė*, *Dirva* ir *Lietuvos nepriklausomybės fondu* bei dešinysis sparnas su Amerikos lietuvių tautos sąjunga ir žurnalu *Margutis*⁴⁵ Likimo ironija, tai, jog Lietuvos katastrofa vienijo JAV lietuvių patriotines sroves, bet susiskaldžiusią tautinę srovę, kurios atstovai nuoširdžiai pergyveno Lietuvos okupacijos faktą, taip ir neatvedė prie stiprios vienybės. Lietuvos pasiuntinys P. Žadeikis 1941 m. sausio 3 d. laiške Stasiui Lozraičiui į Romą pažymėjo, jog iki šiol JAV lietuviai tautininkai „niekaip nesutaria tarp savęs“⁴⁶. Nesutaria, nes praktiškai ryškesni vadovai nesutarė dėl vadovavimo.

1939–1940 metų įvykiai Lietuvoje vertė vidurinėsios srovės veikėjus galvoti apie vieningą organizaciją. 1940 m. kovo 28 d. *Dirvos* redaktorius K. Karpus laiške *Vienybės* redaktoriui Vytautui Širvydui užsiminė, jog yra sumanymas šaukti tautinės srovės seimą rudenį, nes tautininkai visiškai apleido savo srovės organizavimo klausimą⁴⁷. Archyvinė medžiaga rodo, jog su atskirais vidurinėsios srovės veikėjais JAV lietuvių telkimo iniciatoriui L. Šimučiu teko palaikyti ryšius: nuolat posėdžiaudavo su *Sandaros* redaktoriumi M. Vaidyla, susirašinėjo su *Dirvos* redaktoriumi K. Karpiumi, susitikdavo su buvusiu *Amerikos lietuvių tautinės sąjungos* pirmininku dr. S. Biežiu. *Amerikos* redaktorius J. Laučka bendravo su New Yorko tautininkais. Tačiau taip ir nebuvo aišku, kas bus nuo tautininkų deleguoti į kurią bendrą JAV lietuvių organizaciją.

Į pakvietimą tautininkams dalyvauti Pittsburghe pasitarime su katalikų atstovais K. Karpus atsakė, kad tuo klausimu susirašys su *JAV lietuvių tautinės tarybos* valdyba ir *JAV Rytų tautininkų komitetu*. Jis buvo įsitikinęs, kad pasitarime dalyvaus P. Pivaronas, *Sandaros* prezidentas, gyvenantis Pittsburghe ir spėjo, kad „sandariečiai gal įgalios daugiau savo žmonių dalyvauti“⁴⁸. Sandariečiai viešai pasisakė už visos išėivijos jėgų sutelkimą, sutartiną veikimą, vadovaujama iš vieno centro⁴⁹. Iš K. Karpiaus korespondencijos matosi, kad jo, kaip ir dalies tautininkų, santykiai su sandariečiais buvo gana šalti. Jis ypač nepasitikėjo M. Vaidyla ir su juo konfliktavo. Tai buvusio perversmo Lietuvoje skirtingo vertinimo pėdsakai, likę jų santykiuose. Tačiau ir tarp pačių tautininkų (Rytų ir Vakarų valstijų) nebuvo 40 pilnai suderintų veiksmų. Pavyzdžiui rugpjūčio 1 d. New Yorko tautininkų veikėjas A. S. Trečiokas skambino JAV lietuvių *Kunigų vienybės* vadovui kunigui Norbertui Pakalniui, iš kurio reikalavo paaiškinimo, kodėl katalikai į savo rugpjūčio 9 d. posėdį nekviečia tautininkų ir socialistų; grasino, kad bus atskirai sukviesti tautininkai, sandariečiai ir socialistai, kurie, po penkis atstovus nuo kiekvienos grupės, sudarys atskirą komitetą, galbūt ir be katalikų⁵⁰. Peršasi nuomonė, kad K. Karpiaus ryšiai ir įtaka JAV rytų tautininkams buvo abejotina. Tokiu būdu neišvengiamai tarp pačių tautininkų, matant savo apgailėtiną padėtį, formavosi požiūris, jog būtina reikia subendrinti savo politinę veiklą. O tai buvo galima padaryti sušaukus tautininkų visuotinį suvažiavimą – seimą.

Lietuvai Gelbėti Tarybos, vėliau pasivadavusios Amerikos Lietuvių Taryba, delegacija, apsupusi prezidentą Franklin D. Rooseveltą, klausosi jo pareiškimo Lietuvos išlaisvinimo reikalais. Delegacija buvo priimta 1940 m. spalio 15 d. ALT'o archyvo nuotr.

Seimą numatė sušaukti rugsėjo 1–2 dienomis Philadelphijoje. Seimo tikslas: a) apsvarstyti ir suderinti vidurio srovės pastangas rusų užgrobtai Lietuvai gelbėti, ir b) įsteigti vieną visoje Amerikoje veikiančią tautinę organizaciją⁵¹, kuri atstovautų tautinę srovę. Jau prieš seimo sušaukimą buvo žinoma, kad sandariečiai yra priešiški seimui ir nesirošė dalyvauti. Jie įrodinėjo, jog nereikalingos kitos tautinės centrinės organizacijos, nes *Sandara*, į kurią visi privalo stoti, atstovaus tautininkams ir viską atliks. Be to, ir Brooklyno kai kurie tautininkų veikėjai nenorėjo seimo, nes laikėsi nuomonės, kad jų sprendimams visi tautininkai privalo paklusti. K. Karpus *Vienybės* redaktoriui V. Širvydui aiškino, kad *Sandara* savo narių skaičiumi nėra didesnė už kurią nors žymesnę tautinę organizaciją išėivijoje ir neturi teisės monopolizuoti tautinį judėjimą, kaip ir JAV rytų tautininkai. Kaip paaiškėja, K. Karpus seime tikėjosi įkurti ir tautininkų fondą, į kurį bus renkami pinigai Lietuvos laisvinimui, dirbant kartu su kitomis srovėmis⁵². Mat sandariečiai Pittsburghe nutarė atgaivinti pačių kontroliuojamą *Lietuvos nepriklausomybės fondą*, kuris savo veiklą nutraukė po Pirmojo pasaulinio karo⁵³. Tai neramino tautininkų centro ir dešinio sparno veikėjus. Informaciją apie tautininkų santykius ir jų telkimąsi atidžiai sekė katalikai. Jie, šiuo atveju politiniais išskaičiavimais buvo suinteresuoti tautinės srovės vieningumu ir rimtesniu darbu LGT-oje. Tačiau perspektyva nebuvo džiuginanti. Prieš pat tautininkų seimą, J. Laučka iš Brooklyno informavo L. Šimutį, jog „su tautininkais bus bėdos“, nes vietos tautininkai siekia sudaryti visai atskirą grupę nuo sandariečių ir laikyti save atskira srove⁵⁴. *JAV Rytų tautininkų veikėjų centro* pirmininkas J. Sagys, vienas iš seimo organizatorių, rugpjūčio 4 d. laiške V. Širvydui primindamas, kad sandariečiai atsisakė kooperuotis su tautininkais, o laikraščio *Vienybė* šalininkai laikosi „griaunančios taktikos“, tai seime bus sudaryta tautininkų partija, kuris rūpinsis vien tautos reikalais⁵⁵.

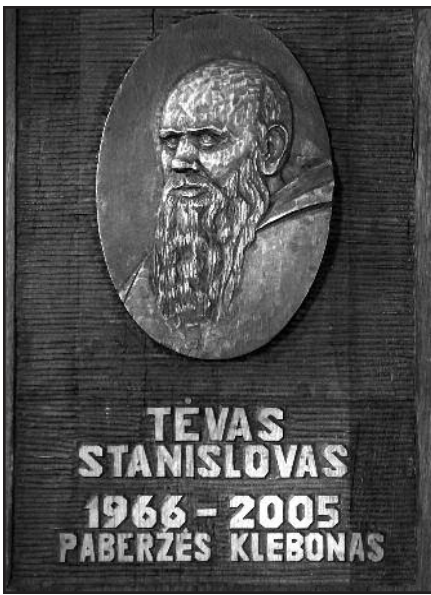
Į seimą Philadelphijoje atvyko 95 atstovai, tarp jų ir *Sandaros* atstovai, kurie nežadėjo dalyvauti. Brooklyniečiai, kuriuos palaikė trečdalis delegatų, įkūrė *Amerikos lietuvių tautininkų sąjungą*. Jos pirmininku tapo dr. Bladas K. Vencius, pavaduotojais – K. Karpus, Vitalis Bukšnaitis ir Šimas Gudas. Tuo pačiu įkūrė ir savo atskirą fondą – *Lietuvių tautos fondą*, jo pirmininku tapo Juozas Ginkus. Kaip atsaką į tai, likusi seimo dalis naujai įsteigė bendrą fondą, pavadintą *Lietuvos nepriklausomybės fondu*.

Jo pirmininku tapo Viljemas F. Laukaitis, pavaduotojais – V. A. Kerševičius, J. Valaitis ir V. Bukšnaitis, sekretoriumi – K. Karpus. Į šį fondą buvo sudėti 89 doleriai. Seimas, svarbu pažymėti, patvirtino M. Vaidyla, P. Pivaroną ir K. Karpį bendrai veiklai su katalikais, sudarant LGT. Kairiųjų tautininkų savaitraštis *Tėvynė* rašė, jog seime visos srovės – tautininkai konservatoriai, tautininkai liberalai, sandariečiai ir kiti – nutarė veikti bendrai ir pasižadėjo vieni kitiems talkinti⁵⁶. Tačiau kaip rodo K. Karpiaus ir J. Sagio susirašinėjimas su V. Širvydu, vienybės tarp tautininkų nepavyko pasiekti. Praktiškai susiskaldymą gilino sukurti seime skirtingi fondai bei įkurtos naujos *Tautininkų sąjungos* siekis pajungti sau tautinę srovę. Ir toliau išliko nedidelių grupių vadukų ambicijos. Tai K. Karpus vertino kaip Philadelphijos „seimo suardymą“⁵⁷. Tiesa, buvo bandymų sujungti minėtus fondus, bet pastangos rezultatų nedavė. Tačiau svarbu tai, jog visos tautininkų srovės praktiškai siekė vienybės ir pasisakė už JAV lietuvių bendradarbiavimą, ginant Lietuvą.

5. JAV lietuvių socialistų pozicija

Istorikas A. Kučas rašė, jog po 1940 m. birželio 15 d. bolševikų okupacijos Lietuvoje *JAV Lietuvių socialistų sąjunga* pasuko griežtai tautiška linkme ir įsijungė į kovą už Lietuvos išlaisvinimą⁵⁸. Tačiau, kaip rodo gilesnė spaudos ir dokumentų analizė, ne iš karto tai įvyko, dar turėjo praeiti tam tikras laikas. Tiesa, vienintelio socialistinio dienraščio *Naujienos* redaktorius P. Grigaitis aktyviai bendravo su L. Šimučiu ir M. Vaidyla, kartu dažnai derindavo organizacinius-politinius veiksmus, bet jis ilgai nedrįso atstovauti visų JAV lietuvių socialistų, kuriems įtakos dar darė gana įtakingi savaitraščiai *Keleivis* (redaktorius Stasys Michelsonas) ir *Naujoji Gdynė* (redaktorius Juozas Stilsonas) – *Lietuvių darbininkų draugijos organas*.

Socialistai daug tikėjosi iš naujos Liaudies vyriausybės, vadovaujamos J. Paleckio, jos vykdomiems demokratiniams pertvarkymams pritarė. Bet tuo pačiu JAV lietuvių socialistų visuomenėje kilo ir abejonių, kurias labai gerai išreiškė spaudoje vienas veikėjas: „dabar susidarė dilema: protestuosime prieš naują Lietuvos valdžią – užtarsime Smetonos diktatūrą; pritarime naujai valdžiai – užgirsime Stalino diktatūrą“⁵⁹. Kaip elgtis? Į tai atsakydamas *Keleivis* rašė: „Mūsų pozicija šioje valandoje yra tokia: žlugusios tautininkų diktatūros

Atminimo lenta.

Paberžės bažnyčią Tėvas Stanislovas prikėlė naujam gyvenimui.

Tėvo Stanislovo ažuolas

Paberžėje tebetvyro Tėvo Stanislovo dvasia

ALGIS VAŠKEVIČIUS

Neseniai sukako dešimt metų, kai Amžinybėn išėjo iškilas kunigas, kapucinų vienuolis Algirdas Mykolas Dobrovolskis, visiems žinomas Tėvo Stanislovo vardu. Daug metų jis gyveno Kėdainių rajone esančioje Paberžėje, kurią pavertė traukos centru – dar kunigui gyvam esant, čia nuolat važiavo daug žmonių, ieškodami dvasios ramybės ir atgaivos. Ir nors kunigo nebėra, jo aura Paberžėje tebetvyro.

Nedidelis Paberžės kaimelis gražiame gamtos prieglobstyje buvo garsus tuo, kad čia 1863-aisiais metais kunigas Antanas Mackevičius subūrė pirmąjį sukilėlių būrį prieš caro valdžią, ir Paberžė tapo svarbiu sukilimo centru. Dabar buvusiuose dvaro rūmuose, kurie pastatyti 1793 metais grafo Stanislovo Šilingo, veikia 1863 metų sukilimo muziejus.

A. M. Dobrovolskis savo gyvenime patyrė daug sunkių akimirkų, neteisybės, patyčių ir pažeminimo. Radviliškyje gimęs būsimasis kunigas vos aštuoniolikos metų įstojo į kapucinų vienuolyną Plungėje, vėliau – į Kauno kunigų seminariją. Po šventinimo jam buvo suteiktas Stanislovo vardas, jis gavo paskyrimą į Petrašiūnų vienuolyną.

Daugelis prisimena Tėvą Stanislovą kaip jo „mažutėliais“ vadintų silpnesnių, neturtingų, likimo nuskriaustų žmonių užtarėją ir guodėją. Jis turėjo nepaprastą charizmą, mokėjo uždegti žmones, įžiebt juose viltį, jo žodis smigo giliai širdin – gal todėl dar sovietmečiu į Paberžę traukdavo daugybė žmonių, važiavo ekskursijos, moksleivių pilni autobusai. Mišių metu nedidelė Paberžės bažnytelė tiesiog negalėdavo sutalpinti visų, norinčių pasiklausti jo pamokslų. Ir visiems jis surasdavo laiko, kiekvieną pakalbėdavo.

Saugumas už tuos pamokslus, kuriuose jis ragino tikinčiuosius nepasiduoti sovietinės valdžios įtakai, nebendradarbiauti su MGB, remti antisovietinį pasipriešinimą, Tėvą Stanislovą apkaltino antisovietine propaganda, suėmė ir kaip politinį kalinį ištrėmė devynieriams metams į Sibirą. Intoje dvasininkui teko dirbti pačius sunkiausius darbus – kasti anglis šachtose, spaudžiant šalčiui dirbti statybose. Po aštuonerių metų tremties 1956-ųjų rugpjūtį jam buvo leista grįžti į Lietuvą, tačiau netrukus, 1957

Tėvo Stanislovo kolekcija.

A. Vaškevičiaus nuotraukos

Apie pasaulio peikimą

Paprastai mes visi mėgstame girti senuosius laikus, o dabartinius – peikti. Šv. Rašte apie šį aimanavimą yra pasakyta: „Kvailas yra klausimas, kodėl ankstesnieji laikai buvo geresni“.

Žmonių širdyse taip giliai įaugęs noras pataisyti pasaulį. O kas yra pasaulis? Tai – laikai, tai – mes patys. Tačiau iš mūsų kalbų apie pasaulio blogumą atsiranda tik dar daugiau blogumo. Mes rodome vieni į kitus pirštu, gausdami apkalbų ir šmeižtų.

Kaip būtų gera, jei mes degintė išdegintume širdyje Kristaus žodžius: „Tu me sequere!“ – „Tu mane sek!“ Jei mes, nesigręždami į šalis, tyliai sau pasakytume: „Aš, aš, aš turiu būti geresnis!“, nuo to bent truputėlį pagerėtų ir pasaulis.

Kokia didelė tragedija, kai pasaulyje pilna teisėjų ir taip mažai teisiųjų. Kristus taip troško sumažinti teisėjų, kad ne vien tik savo mokytiniais įsakė nieko neteisti, bet ir pats nusišalino nuo teisėjų: „Žmogaus sūnus atėjo ne pasaulio teisti, bet jį išganyti“.

O, ta nesuskaičiuojama daugybė žmonių, kurie taip beviltiškai nuleido rankas, kurie nieko nebenori siekti! Tai baisus abejingumas viskam kyla iš pasipiktinimo (pasauliu). Kiek druskos stulpų! Jiems taip reiktų pasakyti: „Kas tau darbo, tu mane sek!“ „Palaimintas, kuris nepasipiktins!“

Taip, aš suprantu, kad man reikia eiti pirmyn. Aš jaučiu atsakomybę už pasaulio blogį. Bet mano žingsniai tokie neryžtingi todėl, kad aš vis gręžiojuosi. Jau vien tuo, kad aš kitą smerkiu, aš parodau, kad tingiu, kad neinu pirmyn. Jei atkakliai eičiau, neliktų laiko dairytis atgal.

1992 gegužės 5
Iš kn. „Tėvo Stanislovo pamokslai“ Vilnius, 1994 m.

metų kovą jis vėl buvo ištrėmtas į Sibirą, Vorkutą. Iš ten paleistas po kelių mėnesių.

Kunigas buvo nuolat kilnojamas po parapijas, kol galiausiai atsidūrė Paberžėje. Nedidelį ir anksčiau apleistą kaimelį jis prikėlė naujam gyvenimui: restauravo bažnyčią, sutvarkė katalikų ir stačiatikių kapinaites, jo rūpesčiu buvo surinkta ir restauruota unikali bažnytinių daiktų, drabužių ir paveikslų kolekcija. Tėvas Stanislovas kolekcionavo senovinius varinius puodus, metalines saulutes, girnapuses. Jis ir pats mėgdavo iš varinės skardos lankstyti saulutes. Jo kolekcijoje saugomi keli šimtai XVII–XX amžiaus arnotų, stulų, kapų, dalmatikų, kitų liturginių siuvinių, čia daug nuotraukų, paveikslų.

Tėvas Stanislovas laikė ir platino draudžiamą literatūrą – „Lietuvos katalikų bažnyčios kroniką“, „Aušrą“, pogrindinius leidinius iš Rusijos, pas jį lankėsi disidentai iš Sovietų Sąjungos. 1976 metais kunigas buvo tardytas

Namai, kuriuose lankėsi tūkstančiai žmonių.

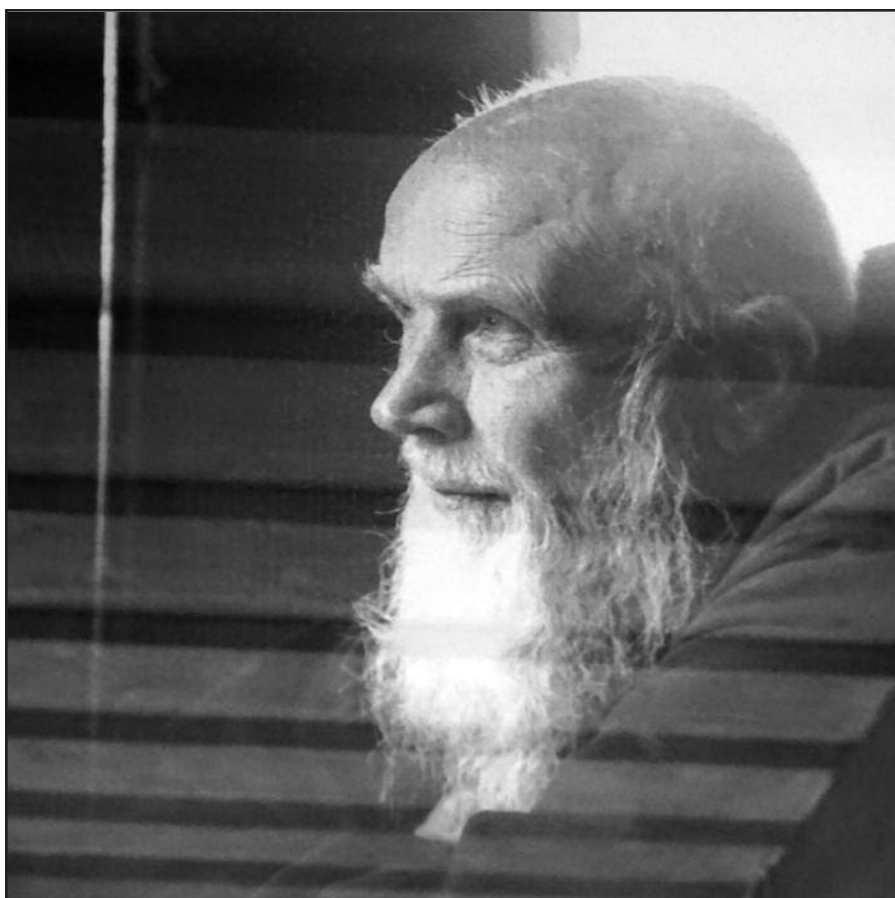
KGB būstinėje Vilniuje, 1978-aisiais su Kauno arkivyskupijos kunigais jis pasirašė pareiškimą dėl naujos konstitucijos straipsnių apie tikinčiųjų teises, 1983 m. – pareiškimą, reikalaujanti nutraukti kunigų Alfonso Svarinsko ir Sigitą Tamkevičiaus kalinimą. 1990 metais jis atkūrė kapucinų namus Dotnuvoje, pradėjo vienuolyno restauravimą. 2002 m. pavasarį, pašlijus sveikatai, Tėvas Stanislovas pasiprašė atleidžiamas iš pareigų ir po dvylikos metų persikėlė gyventi atgal į Paberžę, į čia jam labdaros fondo pastatytą prieglaudą. 2005-aisiais kunigas mirė, jis palaidotas Paberžės bažnyčios šventoriuje.

Tėvas Stanislovas 1996 m. apdovanotas Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio Gedimino 4-ojo laipsnio ordinu, po metų jam suteiktas Kėdainių krašto garbės piliečio vardas, 1999-aisiais už žydų gelbėjimą Antrajame pasauliniame kare jis apdovanotas Žūvančiųjų gelbėjimo kryžiumi, o 1999-ųjų pabaigoje Panevėžio miesto dailės galerijoje Tėvui Stanislovui buvo įteikta Santarvės fondo premija už tautos san-

tarvės ir tolerancijos puoselėjimą.

Prieš mirtį Tėvas Stanislovas kalbėjo, kad jam labai svarbu, jog Paberžė išliktų tokia, kokia buvo, čia lankytusi žmonės, čia prieglobstį rastų tie, kuriems reikia užtarimo ir globos. Ir dabar Paberžėje vyksta alkoholikų ir nuo įvairių svaigiųjų medžiagų priklausomų žmonių susitikimai, organizuojami kultūros vakarai, ekskursijos moksleiviams, stovyklos ir plenerai. Minint dešimtąsias jo mirties metines, čia buvo surengtas koncertas „Ave Marija“.

Šiandien Paberžėje kaip ir prieš keliolika metų galima užsukti į namus, kur gyveno Tėvas Stanislovas, pasėdėti seno medinio namo priemenėje, kur jis priimdavo žmones ir su jais diskutuodavo pačiais įvairiausiai klausimais. Atrodo, ant stalo vazoje žydi net tos pačios ramunės, o kunigas tik trumpam išėjęs – virstels durys, ir išgirsi sodrų jo balsą, pamatysi spindinčias akis ir žilą barzdą. Iškilais, neeilinio kunigo nėra, bet Paberžėje gali rasti ramybę, apie kurią Tėvas Stanislovas visada kalbėjo.

Tėvas Stanislovas

A † A DR. KAZYS AMBROZAITIS

Mirė 2015 m. rugpjūčio 15 d. Chesterton, IN.
Gimė 1918 m. balandžio 23 d. Lietuvoje.
Gyveno Chesterton, IN.

Nuliūdę liko: žmona Maria; duktė Ramunė su vyru John Fry ir anūkė Lina; duktė Audronė, brolis Steponas su žmona Eugenija; svainės Gertrūda Ambrozaitienė ir Janina Ambrozaitienė; daugelis dukterėčių, sūnėnų, kitų giminių bei draugų.

Rugpjūčio 20 d., ketvirtadienį, 10:30 val. r. (CT) vyks atsisveikinimas, o 11 val. r. (CT) bus aukojamos šv. Mišios St. Ann of the Dunes bažnyčioje, 433 W. Golfwood Rd., Beverly Shores, IN.

Vietoje gėlių šeima siūlo aukoti Lietuvių Fondui, dr. Kazio Ambrozaičio vardo fondeliui.

Čekius rašyti Lithuanian Foundation, Inc. ir siųsti adresu: Lietuvių Fondas, 12711 E. 127 St. Lemont, IL 60439.

Nuliūdusi šeima

A † A NARDIS JUŠKUS

Mirė 2015 m. rugpjūčio 14 d. New Lenox, IL.
Gimė 1928 m. kovo 14 d. Joniškėje, Lietuvoje.
Gyveno Lemont, IL, anksčiau Downers Grove, IL.

Nuliūdę liko: žmona Severina Blinstrubaitė; sūnus Egidijus; anūakai Raimundas ir Cole; daug dukterėčių ir sūnėnų bei kiti giminės.

Priklausė Korp!Neo-Lithuania.

Velionis bus pašarvotas rugpjūčio 20 d., ketvirtadienį, 10 val. ryto Švč. Mergelės Marijos Gimimo bažnyčioje, 2700 W. 69th St., Chicago, kurioje 11 val. ryto bus aukojamos šv. Mišios. Po šv. Mišių a. a. Nardis bus palaidotas Šv. Kazimiero kapinėse.

Nuoširdžiai kviečiame visus artimuosius, draugus ir pažįstamus dalyvauti laidotuvėse.

Giliai liūdinti šeima

Laidot. direkt. Donald M. Petkus, tel. 800-994-7600 arba
www.petkusfuneralhomes.com

Mūsų mielam draugui

A † A DR. KAZIUI AMBROZAIČIUI

mirus, nuoširdžiausią užuojautą reiškiamo jo žmonai MARYTEI, dukterims AUDRONEI ir RAMUNEI, svainiams JUOZUI ir ANTANUI su šeimomis, seseriai ALDONAI bei visai Pupių giminei.

Mes liūdime kartu su Jumis.

Jarų šeima

www.draugas.org/mirties.html

PAS MUS IR APLINK MUS

■ **Kviečiame jus į Pasaulio lietuvių centro** metinę gegužinę! Muzika, šokiai, lietuviškas maistas, žaidimai vaikams, mugė ir loterijos traukimas! Įėjimas ir automobilio pastatymas nemokamas. Atvažiuokite patys, atsivežkite savo šeimą, pakvieskite draugus! Kartu smagiai praleiskime vasaros popietę! Laukiame jūsų Pasaulio lietuvių centro kiemelyje rugpjūčio 30 d. 12 val. p. p. Adresas: 14911 127th St. Lemont, IL 60439. Informacija tel. 630-257-8787.

■ **Rugpjūčio 30 d., sekmadienį, 11 val. r.** Nekaltojo Prasidėjimo vienuolyne Putname įvyks visuotinis JAV Lietuvių katalikų mokslo akademijos (LKMA) suvažiavimas, kuriame bus renkama nauja valdyba. Nariai galės dalyvauti rinkimuose nuotoliniu būdu, pasikirdami savo mandatus dalyvaujantiems asmeniui. Visi, kurie domisi išėivijos lietuvių moksliniu darbu, maloniai kviečiami atvykti į mokslinę suvažiavimo dalį, kuri prasidės 1 val. p. p. Po paskaitų bus galima aplankyti Amerikos lietuvių kultūros archyvą. Daugiau informacijos <http://www.lkma.org/>.

■ **Čiurlionio galerija Jaunimo centre (5620 S. Claremont Ave, Chicago, IL 60636)** rugsėjo 11 d. 7:30 val. v. meno mylėtojus maloniai kviečia į dailininkės Nijolės Rasmussen (Denver, CO) tapybos parodos atidarymą. Parodos atidaryme dalyvaus autorė.

■ **Rugsėjo 13 d., sekmadienį, 12:30 val.** p. p. PLC didžiojoje salėje vyks Lietuvos Dukterų draugijos išskilingas metinis pokylis „Rudens pietūs“. Įdomi programa, gardžios vaišės, loterija. Visi laukiami.

■ **Rugsėjo 27 d., sekmadienį, 11 val. r.** Palaimintojo Jurgio Matulaičio misijoje vyks Bendruomenės diena. Šv. Mišių metu prel. Edmundas Putrimas teiks Sutvirtinimo sakramentą misijos studentams. Po šv. Mišių – pabendravimas ir vaišės. Kviečiame Misijos tikinčiuosius, svečius ir visus, norinčius pabūti drauge, dalyvauti šioje gražioje šventėje.

Rugpjūčio 29 d., šeštadienį, JAV LB Waukegan-Lake County apylinkė kviečia į Vasaros gegužinę/mugę, kuri vyks nuo 12 val. p. p. iki saulėlydžio Shelter C, Half Day Lake County Forest Preserve, 24255 N. Highway 21, Vernon Hills. Illinois (Milwaukee Ave. ir Woodlands Parkway). Muzika, pramogos vaikams, namų gamybos produktų mugė ir kt. Atsineškite užkandžių, gėrimų, saldumynų – mes paruošime kepsnius ant grotelių. **Daugiau informacijos tel. 630-861-9066. Kviečiame visus!**

LWAC
LITHUANIAN WORLD ARTS COUNCIL

invites you to join
Mirga Gražinytė-Tyla
conducting
the L.A. Philharmonic Orchestra

...live at the Hollywood Bowl
on August 20th at 8PM.

Contact Daiva Navarrette for tickets at daiva@ltcreates.org
**private meet & greet with Mirga after the performance!

Rugpjūčio 20 d., ketvirtadienį, Mirga Gražinytė-Tyla diriguos Los Angeles Filharmonijos orkestrui, dalyvaujant smuikininkei Alexandra Soumm. Koncertas vyks 8 val. v. Hollywood Bowl. Po koncerto visi kviečiami į susitikimą su Mirga ir naujai įkurto Lithuanian World Arts Council pristatymą. Bilietai tel. 818-451-9966. Los Angeles apylinkių lietuviai kviečiami gausiai dalyvauti.

„Draugo“ prenumeratoriai gali skaityti „Draugą“ internete be jokio papildomo mokesčio. Pageidaujantys turėtų parašyti apie tai administracijai: administracija@draugas.org ir gauti „log in“ bei slaptažodį.

SKAITYKITE „DRAUGĄ“ GREIČIAU!

Maloniai kviečiame jus dalyvauti Švč. Mergelės Marijos Gimimo bažnyčioje kasmetiniuose Šiluvos atlaiduose, kurie prasidės sekmadienį, rugsėjo 6 d. ir baigsis rugsėjo 13 d. Šv. Mišios savaitės dienomis bus aukojamos 10 val. r. vis kita intencija. Šiluvos Noveną praves kun. Linas Baltrušaitis, atvykstantis iš Lietuvos, Vilkaviškio vyskupijos.

PARAIŠKOS LIETUVIŲ FONDO STIPENDIJOMS GAUTI priimamos nuo 2015 m. rugpjūčio 15 d. iki spalio 10 d.

Kviečiame nuolatinių studijų studentus, studijuojančius aukštosiose mokyklose, pildyti 2015 m. paraiškas Lietuvių Fondo stipendijoms (iki 5 000 dol.) gauti. Parama stipendijoms skiriama iš Lietuvių Fonde įsteigtų specialios paskirties fondų. Visą informaciją apie paraiškų pildymą, skirstymo pirmumą, apribojimus, svarstymo eigą ir tvirtinimą galite rasti tinklalapyje www.lietuviufondas.org (skiltyje „Stipendijos“).

Bendruomenės diena!

Mišios sekmadienį, rugsėjo 27 d., 11 val. r.
Palaimintojo Jurgio Matulaičio Misijoje

Sutvirtinimo sakramentą jaunimui suteiks
prelatas Edmundas Putrimas

po mišių kviečiame pabendrauti ir pasivaikšinti
(vaikams ir moksleiviams vaišės nemokamos)

LAUKSIME VISŲ!

Palaimintojo Jurgio Matulaičio Misija
14911 127th St. Lemont, IL 60439

<http://draugokalendarius.org>